

УДК 343.544;351.764

Ємець О. М. – кандидат юридичних наук,
старший викладач кафедри спеціальної техніки
та оперативно-розшукового документування
Національної академії внутрішніх справ, м. Київ

ОСОБЛИВОСТІ ФІКСАЦІЇ ПІДРОЗДІЛАМИ КРИМІНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ФАКТИЧНИХ ДАНИХ ЩОДО СТВОРЕННЯ АБО УТРИМАННЯ МІСЦЬ РОЗПУСТИ

Розглянуто комплекс питань, пов'язаних із сучасними особливостями фіксації фактичних даних про створення або утримання місць розпусти під час здійснення оперативно-розшукової діяльності. Визначено уповноважених для цього суб'єктів, а також здійснено аналіз правових аспектів фіксації фактичних даних про протиправні діяння окремих осіб і груп, відповідальність за які передбачена Кримінальним кодексом України. Надано рекомендації для працівників оперативних підрозділів щодо реалізації зазначених дій.

Ключові слова: місця розпусти, мораль, моральність, оперативний підрозділ, фактичні дані.

Прагнення людини до матеріального благополуччя є цілком зрозумілим, але, на жаль, бажання легкого заробітку часто призводить до порушення як норм моралі, так і закону. Створення й утримання місць розпусти є досить прибутковим з огляду на порівняно незначне капіталовкладення, що сприяє розвитку подібного виду протиправної діяльності. Учинення цих злочинів у всіх регіонах країни посягає на суспільну мораль. Відповідно до ст. 1 Закону України «Про захист суспільної моралі» від 20 листопада 2003 року № 1296-IV [1], мораль розглядають як систему етичних норм, правил поведінки, що сформувались у суспільстві на засадах традиційних духовних і культурних цінностей, уявлень про добро, честь, гідність, громадський обов'язок, совість та справедливість. Оперативні підрозділи кримінальної поліції постійно виявляють факти створення й утримання місць розпусти. Так, у лютому 2016 року у м. Дніпропетровськ за одну ніч поліцейські викрили сім місць

розпусти. Це були звичайні приватні будинки та квартири, куди щоденно приходили повії для надання клієнтам послуг інтимного характеру. Під час обшуків у місцях розпусти співробітники кримінальної поліції разом зі слідчими виявили та вилучили телефони, на які надходили дзвінки клієнтів, гроші, отримані за надання інтимних послуг, «сексуальні іграшки», а також візитні картки повій і друковану рекламну продукцію. Послуги дівчат оцінювали погодинно у 800–1000 грн. Однак більшу частину цієї суми отримували організатори незаконного бізнесу [2].

У березні 2016 року в м. Маріуполь працівники поліції викрили діяльність борделю, організатор якого налагодив цілодобову роботу місця розпусти під прикриттям банного комплексу. Там працювали три банщиці та понад 20 повій. Більшість працівниць вже мають дітей, а деякі перебувають у шлюбі. За надання сексуальних послуг клієнти сплачували 500 грн за годину, 150 з яких залишались адміністрації закладу [3].

У липні 2016 року було викрито 45-річного мешканця м. Київ, який із двома спільниками залучив до роботи в сексуальній індустрії більше 30 дівчат віком від 18 до 35 років. Означені послуги жінки надавали в орендованих квартирах та готелях за грошову винагороду від 1500 грн до 1000 доларів США за зустріч. З метою маскування злочинної діяльності члени групи приймали та розподіляли замовлення за межами Київської області, а саме в м. Рівне. Задля забезпечення безперервного та налагодженого робочого процесу обов'язки між членами угруповання було чітко розподілено. Розрахунок за надані послуги й оплату за роботу членів групи здійснювали через банківські термінали та картки. Також усі квартири було обладнано відеокамерами, що забезпечувало цілодобове спостереження. Місячний прибуток від заняття такою діяльністю становив приблизно півмільйона гривень. Під час проведення санкціонованих обшуків за місцем проживання та розміщенням борделів було вилучено 20 г амфетаміну та грошові кошти в сумі понад 80 тис. грн та близько 3 тис. дол. США, банківські картки, блокноти зі списками клієнтів і графіками чергувань повій [4].

В Україні питання, пов'язані з протидією злочинам проти моральності, досліджували В. І. Василичук, О. М. Джужа, В. І. Дубина, Ю. О. Єрмаков, А. А. Небитов, Д. Й. Никифорчук, С. С. Чернявський та ін. Сьогодні злочини в цій сфері продовжують вчиняти на території всієї країни, що свідчить про

актуальність проблеми. Таким чином, метою пропонованої увазі статті є вироблення рекомендацій працівникам кримінальної поліції щодо фіксації фактичних даних про створення та утримання місць розпусти для подальшого припинення й розслідування злочину.

Під час дослідження комплексу проблем, пов'язаних із протидією окремим видам правопорушень, важливо визначити суб'єкти здійснення відповідної роботи та їхні повноваження. В Україні 23 травня 2000 року в структурі карного розшуку центрального апарату та ГУМВС, УМВС було створено відділи (відділення, групи) боротьби зі злочинами, пов'язаними з торгівлею людьми, а також у сфері суспільної моралі. Вказаний підрозділ неодноразово реорганізовували, а пізніше вилучили із системи карного розшуку. Нині Департамент боротьби зі злочинами, пов'язаними з торгівлею людьми, є структурним підрозділом Національної поліції, що функціонує в складі кримінальної поліції. Діяльність Департаменту контролює та координує перший заступник Голови Національної поліції України – начальник кримінальної поліції. Головними завданнями Департаменту є:

реалізація державної політики стосовно протидії кримінальним злочинам, пов'язаним із торгівлею людьми, нелегальною міграцією, правопорушенням у сфері суспільної моралі;

внесення на розгляд Голови Національної поліції та Міністра внутрішніх справ України пропозицій щодо формування ефективної, результативної державної політики;

запобігання вчиненню, виявлення, припинення та розкриття кримінальних правопорушень, пов'язаних з торгівлею людьми, нелегальною міграцією, а також протиправних діянь у сфері суспільної моралі;

моніторинг, вивчення, аналіз й узагальнення ефективності заходів стосовно стану боротьби з вказаними вище кримінальними правопорушеннями задля прогнозування криміногенної ситуації в державі;

своєчасне інформування керівництва Національної поліції України та інших органів державної влади, компетентних у вирішенні зазначених питань [5].

Важливу роль у виявленні кримінальних правопорушень та фіксації фактичних даних про створення та утримання місць розпусти відіграють підрозділи кримінальної розвідки, особливо

якщо злочин учиняє організована група. До такої діяльності можуть залучати інші оперативні підрозділи Національної поліції України: карного розшуку – у разі вчинення такими групами або окремими особами злочинів проти особи; захисту економіки – учинення економічних злочинів; протидії наркозлочинності – якщо протиправні дії пов'язані з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин або прекурсорів; кіберполіції – якщо під час злочину було використано електронно-обчислювальні машини (комп'ютери), системи та комп'ютерні мережі й мережі електрозв'язку. До того ж, здійснювати фіксацію фактичних даних про створення й утримання місць розпусти певною мірою уповноважені підрозділи оперативної служби та оперативно-технічних заходів.

У ст. 302 Кримінального кодексу (КК) України [6] визначено відповідальність за створення або утримання місць розпусти. Згідно з ч. 2 цієї статті, кваліфікуючими ознаками злочину є ті самі дії, якщо їх здійснено з метою наживи чи особою, раніше судимою за цей злочин, або вчинені організованою групою, а за ч. 3 – якщо їх учинено із залученням неповнолітнього. Максимальна санкція передбачає позбавлення волі на строк до семи років. Місцем розпусти вважають будь-яке приміщення або інше місце, спеціально підготовлене або пристосоване для постійного чи періодичного вчинення розпусних дій (притон) невизначеним колом осіб, а також постійними відвідувачами, які змінюють партнерів. Таке місце призначене для заняття проституцією, безладних сексуальних стосунків між особами різної або однієї статі, задоволення статевої пристрасті неприродним способом та інших аналогічних дій. Це може бути будинок, квартира, кімната в гуртожитку, номер у готелі, офіс чи інше службове приміщення, намет, підсобні приміщення (наприклад, підвал, сауна, сарай, гараж, які використовують для розпусних дій). Термін «місця розпусти» використано в Законі в значенні різноманітності таких місць, а не їх кількості в кожному випадку вчинення злочину.

Об'єктивну сторону злочину становить одна з таких дій – створення місця розпусти або його утримання. Створення місця розпусти передбачає завершений пошук відповідного приміщення чи іншого місця, відкриття закладу (масажний салон, сауна), яким маскують місце розпусти, облаштування такого місця, добір персоналу, забезпечення його засобами зв'язку,

транспорту. Утримання місця розпусти – це вчинення особами дій, що забезпечують його функціонування, зокрема пошук клієнтів, оплата оренди приміщення, транспортних витрат, інші фінансові розрахунки, придбання та реалізація для клієнтів білизни, напоїв, продуктів тощо [7].

Необхідність фіксації підрозділами кримінальної поліції фактичних даних про створення або утримання місць розпусти як суб'єктів оперативно-розшукової діяльності обґрунтовано визначеними в ст. 1 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» від 18 лютого 1992 року № 2135-XII її завданнями, серед яких фіксація фактичних даних про протиправні діяння окремих осіб та груп, відповідальність за які передбачено КК України [8]. Згідно зі ст. 6 цього Кодексу [6], підставами для проведення оперативно-розшукової діяльності є наявність достатньої інформації, отриманої в установленому законом порядку, що потребує перевірки за допомогою оперативно-розшукових заходів і засобів, про злочини, які готують, а також осіб, котрі зайняті підготовкою учинення протиправного діяння. Приймати рішення про проведення зазначених заходів за відсутності підстав для цього заборонено. У ст. 9 передбачено, що за наявності підстав для проведення оперативно-розшукової діяльності обов'язково заводять оперативно-розшукову справу. Це надає юридичну можливість здійснювати оперативно-розшукові заходи, спрямовані на фіксацію фактичних даних про створення або утримання місць розпусти.

Важливо, що цим Законом [8] встановлено певні умови для проведення оперативно-розшукової діяльності. Зокрема, відповідно до ст. 8, негласне обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи, аудіо- і відеоконтроль особи, місця, спостереження за особою, зняття інформації з транспортних телекомунікаційних та електронних інформаційних мереж, накладення арешту на кореспонденцію, здійснення її огляду та виїмки, визначення місцезнаходження радіоелектронного засобу проводять на підставі ухвали слідчого судді, постановленої за клопотанням керівника відповідного оперативного підрозділу або його заступника, погодженого з прокурором. Ці заходи застосовують задля запобігання вчиненню тяжкого або особливо тяжкого злочину, якщо іншим способом отримати інформацію неможливо.

У ст. 12 КК України [6] йдеться, що тяжким є злочин, основним покаранням за яке є штраф у розмірі максимум 25 тис. неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавлення волі на строк не більше десяти років. За особливо тяжкий злочин передбачено основне покарання – штраф у розмірі понад 25 тис. неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, позбавлення волі на строк понад десять років або довічне позбавлення волі. З огляду на це, вказані заходи можна провадити лише якщо йдеться про фіксацію фактичних даних про створення або утримання місць розпусти та є кваліфікуючі ознаки, передбачені ч. 3 ст. 302 КК України [6], тобто якщо такі дії вчинено із залученням неповнолітнього.

Ураховуючи результати вивчення діяльності оперативних підрозділів кримінальної поліції щодо протидії створенню або утриманню місць розпусти, рекомендуємо в межах заведених оперативно-розшукових справ спрямувати відповідні оперативно-розшукові та інші заходи на фіксацію фактичних даних про:

виявлені факти підготовки або створення й утримання місць розпусти, а також іншої злочинної діяльності, пов'язаної із сексуальною експлуатацією (торгівля людьми, сутенерство, звідництво для розпусти, увезення, виготовлення, збут і розповсюдження порнографічних предметів);

конкретні будинки, квартири, приміщення та інші місця, які заплановано використовувати або вже використовують як місця розпусти;

осіб, яких залучають до розпусних діянь, особливо якщо вони неповнолітні (максимально повна інформація – від анкетних даних до способу життя та матеріального становища);

членів та ієрархічну структуру злочинної групи, особу лідера та способи керівництва, зв'язок між її учасниками, роль кожного з них на різних етапах протиправної діяльності;

осіб, які зайняті підготовкою, учиняють або вчиняли створення або утримання місць розпусти (анкетні дані, сімейний стан, спосіб життя та зв'язки, характер і звички, можливе кримінальне минуле та обізнаність із методами оперативно-розшукової діяльності, місця відпочинку та можливі позашлюбні відносини, доходи та матеріальне становище, наявність транспорту, володіння зброєю чи технікою рукопашного бою тощо);

корупційні зв'язки осіб, які зайняті підготовкою, створюють та утримують місця розпусти, з посадовими особами органів державної влади й працівниками правоохоронних органів;

зв'язки осіб, які готують, створюють та утримують місця розпусти, зі злочинними групами й організаціями;

можливі міжнародні корупційні зв'язки таких осіб із посадовими особами органів влади й працівниками правоохоронних органів інших країн;

можливі міжнародні зв'язки осіб, які зайняті підготовкою, створюють або утримують місця розпусти, зі злочинними групами й організаціями за кордоном, окремими особами, які можуть допомагати в протиправній діяльності;

місця зберігання коштів, а також відомостей про осіб, які їх отримують, розподіляють і мають до них доступ;

спосіб грошових розрахунків між учасниками протиправної діяльності;

місця зберігання документів чи інших предметів, що можуть бути речовими доказами (паспорти й інші документи осіб, яких утягують у розпусні дії, записники, носії цифрової чи аналогової інформації, документи про лікування від венеричних хвороб, медичні обстеження, або надання допомоги тощо);

можливий легальний бізнес осіб, які утримують місця розпусти, що слугує прикриттям під час протиправної діяльності;

подальші злочинні наміри осіб, які готують або створюють та утримують місця розпусти;

інші факти протиправної діяльності й обставини вчинення правопорушень;

причини й умови, що сприяють створенню та утриманню місць розпусти.

Фактичні дані про створення або утримання місць розпусти підрозділи кримінальної поліції фіксують у відповідних матеріалах оперативно-розшукової діяльності. Останні, згідно зі ст. 10 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» [8], використовують як приводи та підстави для початку досудового розслідування й отримання фактичних даних, що можуть бути доказами в кримінальному провадженні задля притягнення до відповідальності винних осіб.

Багатоаспектне дослідження комплексу питань, пов'язаних із фіксацією фактичних даних про створення або утримання місць розпусти, надає можливість стверджувати, що відповідна

діяльність належить до повноважень підрозділів кримінальної поліції, у складі якої створено Департамент боротьби зі злочинами, пов'язаними з торгівлею людьми. Одним із його завдань є виявлення, припинення та розкриття правопорушень у сфері суспільної моралі. Юридичною особливістю фіксації фактичних даних про створення або утримання місць розпусти є те, що під час здійснення оперативно-розшукової діяльності законодавчо дозволено реалізовувати повний комплекс заходів лише в разі, коли цей злочин учиняють із залученням неповнолітніх осіб. Запропоновані організаційно-тактичні рекомендації щодо фіксації фактичних даних про створення та утримання місць розпусти сприятимуть працівникам правоохоронних органів у діяльності стосовно протидії цим злочинам, а також можуть бути використані в межах майбутніх наукових розробок у цій сфері.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про захист суспільної моралі: Закон України від 20 листоп. 2003 р. № 1296-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 14. – Ст. 192.
2. У Дніпропетровську за одну ніч поліцейські викрили сім місць розпусти [Електронний ресурс] // Національна поліція України : [сайт] / Відділ комунікації ГУНП в Дніпропетровській області. – Режим доступу: <https://www.npu.gov.ua/uk/publish/article/1827262>. – Назва з екрана.
3. У Маріуполі поліцією викрито діяльність законспірованого борделю [Електронний ресурс] // Національна поліція України : [сайт] / Відділ комунікації ГУНП в Донецькій області. – Режим доступу: <https://www.npu.gov.ua/uk/publish/article/1848053>. – Назва з екрана.
4. На Київщині правоохоронці затримали групу сутенерів [Електронний ресурс] // Національна поліція України : [сайт] / Відділ комунікації поліції в Київській області. – Режим доступу: <https://www.npu.gov.ua/uk/publish/article/1967045>. – Назва з екрана.
5. Про затвердження Положення про Департамент боротьби зі злочинами, пов'язаними з торгівлею людьми [Електронний ресурс] : наказ Національної поліції України від 2 груд. 2015 р. № 135. – Режим доступу: <https://www.npu.gov.ua/uk/publish/article/1819459>. – Назва з екрана.

6. Кримінальний кодекс України : Закон України від 5 квіт. 2001 р. № 2341-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25–26. – Ст. 131.

7. Кримінальний кодекс України : наук.-практ. комент. / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, С. Б. Гавриш та ін. ; за заг. ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація. – Київ : Ін Юре, 2003. – 1196 с.

8. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18 лют. 1992 р. № 2135-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 22. – Ст. 303.

Стаття надійшла до редколегії 10.11.2016
